

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6, 106 74 Αθήνα, Τ: 2107233221-2, F: 2107233217,

W: www.nchr.gr, E: info@nchr.gr

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Κυρία Νίκη Κεραμέως

Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων

Αθήνα, 25 Οκτωβρίου 2021

Α.Π. 289/25.10.2021

Αξιότιμη Κυρία Υπουργέ,

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), ως το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας και Εθνικός Θεσμός Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έχει ως αποστολή της, μεταξύ άλλων, τη διαρκή παρακολούθηση των θεμάτων που άπτονται της προώθησης και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, συμπεριλαμβανομένης και της προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις του διεθνούς, ευρωπαϊκού και εθνικού δικαίου για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με σκοπό την επεξεργασία και διαμόρφωση προτάσεων πολιτικής προς τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας. Στο πλαίσιο αυτό του θεσμικού της ρόλου και δεδομένης της ειδικής της ενασχόλησης με δύο υψίστης προτεραιότητας για αυτήν θεματικές: την προστασία της παιδικής ηλικίας¹ και την προαγωγή των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΕΕΑ)², η ΕΕΔΑ, αφουγκραζόμενη την έκδηλη ανησυχία, αφενός, των εκπαιδευτικών, αφετέρου, της ευρύτερης κοινωνίας, ένα μήνα περίπου μετά την έναρξη του διδακτικού έτους, κρίνει απαραίτητο να επιστήσει την προσοχή σας στην ανάγκη πλήρους εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας για την εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία και/ή ΕΕΑ που φοιτούν με παράλληλη στήριξη ή σε τμήματα ένταξης γενικών σχολείων ή σε Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

Πιο συγκεκριμένα, η ΕΕΔΑ επανέρχεται σε προηγούμενες συστάσεις της³, που δυστυχώς παραμένουν επίκαιρες, προκειμένου να επισημάνει την ανάγκη έγκαιρου προγραμματισμού και συντονισμού των αρμόδιων κεντρικών και περιφερειακών υπηρεσιών της εκπαίδευσης για την κάλυψη των αναγκών της ΕΑΕ, οι οποίες είναι κοινός τόπος ότι δεν προκύπτουν εκτάκτως, αλλά υφίστανται και είναι γνωστές πριν την έναρξη του εκάστοτε σχολικού έτους. Όπως πληροφορούμαστε από αναφορές γονέων και εκπαιδευτικών, καθώς επίσης και από

¹ ΕΕΔΑ, θεματική [Παιδιά](#).

² ΕΕΔΑ, θεματική [ΑμεΑ](#).

³ ΕΕΔΑ, [Δήλωση](#) για τη Διασφάλιση της έγκαιρης έναρξης του σχολικού έτους 2017-2018, 5 Ιουλίου 2021, ΕΕΔΑ, [Δήλωση](#) της ΕΕΔΑ για τη Διασφάλιση της έγκαιρης έναρξης του σχολικού έτους για τα παιδιά με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, 22 Ιουλίου 2016.

τα εμπειριστατωμένα στοιχεία που παρέχει το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ και από άλλα δημοσιεύματα του τύπου, οι ελλείψεις και τα λειτουργικά κενά τόσο στις ΣΜΕΑΕ, όσο και στα γενικά σχολεία όπου είτε λειτουργούν Τμήματα Ένταξης, είτε υπάρχει έγκριση για στήριξη από Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ) και/ή παράλληλη στήριξη, είναι πολλά και σημαντικά.

Ειδικότερα, αναγνωρίζοντας ορισμένες θετικές εξελίξεις των τελευταίων ετών, αναφορικά με την παρεχόμενη υποστήριξη στους μαθητές με αναπηρία και/ή ΕΕΑ στα γενικά σχολεία και λαμβάνοντας υπόψη τη σημαντική αύξηση των εγκρίσεων για υποστήριξη μαθητών και μαθητριών που φοιτούν σε γενικά σχολεία με Παράλληλη Στήριξη, ΕΒΠ και Σχολικό Νοσηλευτή, η ΕΕΔΑ διαπιστώνει με απογοήτευση ότι τα προβλήματα στην εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία και/ή ΕΕΑ όχι μόνο παραμένουν το τρέχον διδακτικό έτος, αλλά έχουν ενταθεί. Ένα μήνα μετά την έναρξη του διδακτικού έτους, τα σχολεία παραμένουν υποστελεχωμένα, με βασικές ελλείψεις σε κρίσιμες ειδικότητες, όπως ενδεικτικά σε σχολικούς νοσηλευτές, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου η έλλειψη σχολικού νοσηλευτή μπορεί να κοστίζει στα παιδιά την ίδια τους τη ζωή. Επίσης, σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται ότι τα Τμήματα Ένταξης δεν λειτουργούν, παρά το γεγονός ότι η επιστημονική έρευνα αλλά και η εκπαιδευτική πράξη έχουν αποδείξει ότι τις περισσότερες φορές οι ΕΕΑ των παιδιών και εφήβων που φοιτούν στις σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν με τον αποτελεσματικότερο τρόπο στην κλασική σχολική τάξη χωρίς την παροχή εξειδικευμένης υποστήριξης.

Επιπλέον, τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα Κέντρα Εκπαιδευτικής Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕΣΥ), καθιστούν δυσχερή την έγκαιρη και ολοκληρωμένη αξιολόγηση και στήριξη των μαθητών. Πράγματι, η διαδικασία έκδοσης γνωμάτευσης-εισήγησης από το ΚΕΣΥ για παροχή παράλληλης στήριξης-συνεκπαίδευσης και/ή για υποστήριξη από ΕΒΠ σε μαθητές που φοιτούν σε γενικά σχολεία είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα, όπως επίσης χρονοβόρα αλλά και αντιεπαγγελματική είναι και η διαδικασία έγκρισης των αιτήσεων για τους σχολικούς νοσηλευτές, αφού εκτός από την ιατρική γνωμάτευση χρειάζεται επιπλέον έγκριση από τη Διεύθυνση εκπαίδευσης. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να καθυστερούν δραματικά οι εγκρίσεις που προσδιορίζονται από τον αριθμό των προσλήψεων και όχι τον πραγματικό αριθμό των παιδιών που χρήζουν τέτοιου είδους στήριξη.

Παράλληλα, παρατηρείται ότι υπάρχουν πολλά παιδιά με σοβαρές ΕΕΑ και μαθησιακές δυσκολίες που δεν έχουν καμία υποστήριξη στο σχολείο, καθώς δεν έχει προσληφθεί επαρκής αριθμός προσωπικού Παράλληλης Στήριξης, ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις που μαθητές δεν πηγαίνουν καν στο σχολείο εφόσον δεν υπάρχει ο κατάλληλος/η κατάλληλη εκπαιδευτικός ή το κατάλληλο ΕΒΠ για Παράλληλη Στήριξη. Επίσης, τα εμπειρικά δεδομένα που έχει στη διάθεση της η ΕΣΑμεΑ υποδεικνύουν ότι, στο πλαίσιο της Παράλληλης Στήριξης, μπορεί να υπάρξει διαχωρισμός και απομόνωση του μαθητή, κυρίως λόγω της στρεβλής εφαρμογής του θεσμού κατά το πρότυπο του προσωπικού βοηθού, στρέβλωση η οποία εντείνεται όταν η Παράλληλη Στήριξη παρέχεται για λίγες μόνο ώρες και η τοποθέτηση των εκπαιδευτικών δεν γίνεται έγκαιρα.

Ωστόσο, είναι κρίσιμο να αντιληφθούμε ότι, προκειμένου να αξιολογηθεί επιστημονικά η αποτελεσματικότητα των πιο πάνω θεσμών υποστήριξης με βάση τα εκπαιδευτικά τους αποτελέσματα, είναι απολύτως αναγκαίο, όπως ορθά επισημαίνει και το Παρατηρητήριο

Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ, ένα συγκροτημένο πλαίσιο συλλογής ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων παρακολούθησης της εκπαίδευσης των μαθητών με αναπηρία, στη βάση μιας ολοκληρωμένης και αξιόπιστης μεθοδολογίας. Ελλείψει, συνεπώς, ενός αξιόπιστου και ολοκληρωμένου συστήματος συλλογής ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων και συγκεντρωτικών στοιχείων, η οποία αναμφίβολα δυσχεραίνει το σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών για την εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία και/ή ΕΕΔΑ, και προς επίρρωση όσων επισημαίνουμε στην παρούσα επιστολή, επιτρέψτε μας να κάνουμε, εντελώς ενδεικτικά, αναφορά σε συγκεκριμένες περιπτώσεις σχολείων τόσο της Αθήνας, όσο και της Περιφέρειας, υπογραμμίζοντας ωστόσο ότι τα κενά είναι πολύ περισσότερα και αφορούν σε πολύ μεγαλύτερο αριθμό σχολικών μονάδων.

Ενδεικτικά, ξεκινώντας από τα Ειδικά σχολεία, πληροφορούμαστε ότι στο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Καλλιθέας πέντε τμήματα δεν έχουν δάσκαλο, ενώ δεν προσλήφθηκαν ποτέ εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής, Κοινωνικοί λειτουργοί, καθηγητές Αγγλικών, Θεατρικής Αγωγής και Μουσικής και δεν προσήλθε στο σχολείο το απαραίτητο ΕΒΠ βάσει των αναγκών του σχολείου. Αντίστοιχα, στα Ιωάννινα, η Ένωση Γονέων μαθητών Δ. Ιωαννιτών εκφράζει την αγωνία της για τους μαθητές του ΣΑΠ (Ειδικό Δημοτικό και Ειδικό Νηπιαγωγείο), οι οποίοι στεγάζονται στο κτίριο της ΕΛΕΠΑΠ στην Νεοκαισάρεια, καθώς ο διπλασιασμός του μαθητικού πληθυσμού φέτος, σε συνδυασμό με το χρόνιο στεγαστικό πρόβλημα των σχολείων, έχουν δημιουργήσει μια εκρηκτική κατάσταση, θέτοντας σε κίνδυνο την υγεία και την ασφάλεια των μαθητών. Επίσης, υποστελεχωμένο είναι και το 1^ο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Πάτρας, στο οποίο φοιτούν 60 μαθητές και μαθήτριες με ποικίλες ΕΕΑ. Ειδικότερα, εκτός από εργοθεραπευτή, στο σχολείο δεν υπάρχουν και άλλες πολύ σημαντικές ειδικότητες, η έλλειψη των οποίων έχει σοβαρό αντίκτυπο τόσο στα παιδιά όσο και στη λειτουργία του σχολείου. Επακόλουθο της υποστελέχωσης αυτής του σχολείου ήταν, αρχικά, η αναστολή λειτουργίας του τμήματος Ολοήμερου Προγράμματος και, στη συνέχεια, προκειμένου να επαναλειτουργήσει το Ολοήμερο, η συγχώνευση τμημάτων, με αποτέλεσμα το σχολείο, από 12θέσιο να γίνει 11θέσιο και να αυξηθεί ο αριθμός των παιδιών ανά τμήμα. Η δημιουργία μεγάλων αριθμητικά τμημάτων, με μαθητές που συνδυάζουν πολλές και διαφορετικές παθήσεις, είτε ταιριάζουν είτε όχι, είτε πρόκειται για λειτουργικά παιδιά είτε όχι, επιδρά αναπόφευκτα στο χαρακτήρα του σχολείου, το οποίο παύει να προσφέρει εξειδικευμένη, εξατομικευμένη θεραπευτική και εκπαιδευτική προσέγγιση στον κάθε μαθητή.

Προκλήσεις αντιμετωπίζουν όμως και τα Γενικά σχολεία στα οποία φοιτούν μαθητές με αναπηρία και ΕΕΑ. Σύμφωνα με αναφορά των Γονέων και Κηδεμόνων των συστεγαζόμενων 16^{ου} και 77^{ου} Νηπιαγωγείων Αθήνας, παρά την έγκαιρη διαβίβαση στην Α΄/μια Εκπαίδευση Α΄ Αθήνας των σχετικών αιτημάτων των ενδιαφερόμενων γονέων και κηδεμόνων που έχουν εγκριθεί από το ΚΕΣΥ για το διδακτικό έτος 2021-2022 και τη σχετική ενημέρωση εκ μέρους της Διεύθυνσης των Σχολείων για τη σοβαρότητα των συγκεκριμένων περιπτώσεων των μαθητών που χρήζουν άμεσης υποστήριξης και δεν αυτοεξυπηρετούνται λόγω του ποσοστού αναπηρίας τους, αφενός, το Τμήμα Ένταξης – το οποίο σημειωτέον εξυπηρετεί την ευρύτερη περιοχή και όχι μόνο τη γειτονιά – δεν λειτουργεί, αφετέρου, τα κενά στο ΕΒΠ εξακολουθούν να υπάρχουν, με την τοποθέτηση μόνο ενός προσώπου από τα τρία συνολικά που έχουν ζητηθεί. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η ανακοίνωση της Α΄ ΕΛΜΕ Κυκλάδων, σύμφωνα με την οποία υπάρχουν παιδιά με σοβαρές ΕΕΑ και μαθησιακές δυσκολίες που δεν έχουν καμία υποστήριξη στο σχολείο, καθώς δεν έχουν γίνει προσλήψεις για την παράλληλη στήριξη.

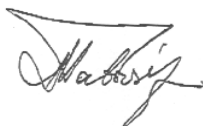
Υπό το φως το πιο πάνω διαπιστώσεων και λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης συγκυρίας της πανδημίας, κατά την οποία οι δυσκολίες όλων των παιδιών, πόσο μάλλον των παιδιών με αναπηρία και/ή ΕΕΑ, έχουν πολλαπλασιαστεί και το επίπεδο της σταθερότητάς τους έχει διαταραχθεί σε πολλούς τομείς της ζωής τους, η ΕΕΔΑ επισημαίνει με αγωνία ότι η αδυναμία της Πολιτείας να ικανοποιήσει επαρκώς και έγκαιρα τις βασικές ανάγκες και να διασφαλίσει την ένταξη και συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία και/ή ΕΕΑ εντείνει και βαθαίνει τις διακρίσεις, το στιγματισμό και τον αποκλεισμό που βιώνουν οι μαθητές αυτοί, ιδίως σε σχέση με την πρόσβαση στην εκπαίδευση και ισοδυναμεί με έμμεσο αποκλεισμό τους από την εκπαιδευτική διαδικασία. Παράλληλα, η ΕΕΔΑ εκφράζει την πεποίθηση ότι ο ρόλος της νεοσυσταθείσας Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας (ΕΑΠ) θα είναι κομβικής σημασίας στην ανάδειξη των πιο πάνω ζητημάτων και καλεί την Πολιτεία να προχωρήσει άμεσα στη στελέχωσή της.

Κυρία Υπουργέ,

Με την ισχυρή πεποίθηση ότι «δεν υπάρχει πια καμία δικαιολογία για να αφήνουμε πίσω μας τα Άτομα με Αναπηρία»⁴ και ότι η δέσμευση της Πολιτείας ως προς την παρεχόμενη εκπαίδευση οφείλει να περιλαμβάνει και τα παιδιά με αναπηρία και/ή ΕΕΑ, η ΕΕΔΑ δηλώνει για ακόμη μία φορά έτοιμη και πρόθυμη να συμβάλει σε αυτό, σε συνεργασία τους αρμόδιους φορείς που εμπλέκονται στην προαγωγή και προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των παιδιών με αναπηρία και/ή ΕΕΑ.

Με εκτίμηση και εκ των προτέρων ευχαριστίες για τη θετική σας ανταπόκριση.

Η Πρόεδρος

Μαρία Γαβουνέλη

Καθηγήτρια, Νομική Σχολή, ΕΚΠΑ

---

⁴ ["No more excuses to leave persons with disabilities behind!!!"](#), βλ. UN, Office of the High Commissioner for Human Rights, Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities, Ms Catalina Devandas Aguilar.